

Nové výzvy pro Ústecký kraj spojené s těžbou lithia na Cínovci

Proces EIA hodnotí environmentální dopady těžby lithia, neřeší však řadu socio-ekonomických otázek, které mohou zásadně ovlivnit budoucnost Ústeckého kraje. Od trhu práce a dostupnosti bydlení přes dopravní infrastrukturu až po návaznost na strategii spravedlivé transformace – kraj bude muset řadu témat řešit s předstihem a ve spolupráci s obcemi, státem i investory. Tento policy brief shrnuje nejdůležitější oblasti, na které by se měl zaměřit.

Zveřejněná dokumentace EIA (posuzování vlivu na životní prostředí) k záměru těžby a zpracování lithia na Cínovci poprvé umožňuje posoudit projekt v konkrétnějších souvislostech. Dokumentace přináší podrobnosti o intenzitě těžby, využitých technologiích, navrhovaných způsobech přepravy, ale třeba i o očekávané struktuře nových pracovních míst. Díky těmto informacím lze lépe identifikovat problémy, které bude nutné v souvislosti s projektem řešit. Mnohé z nich přitom přesahují obecní úroveň a týkají se širšího území Ústeckého kraje.

Tyto výzvy přitom není možné uspokojivě vyřešit v rámci procesu EIA, který je zaměřen na hodnocení dopadů na životní prostředí, ne na širší socio-ekonomické souvislosti projektu. Zejména Ústecký kraj tak bude muset k těmto otázkám přistupovat aktivně a v dostatečném předstihu. Významnou otázkou bude také financování potřebných opatření na krajské úrovni. Podle současných odhadů by totiž měla těžba přinést do rozpočtu Ústeckého kraje jen asi 7,5 milionů korun ročně, přičemž roční rozpočet kraje je přitom cca 30-31 miliard korun.

Koordinační role

Koordinační roli Ústeckého kraje potvrdilo společné Memorandum uzavřené se společnostmi ČEZ a Geomet už v roce 2022. Projevuje se také v činnosti pracovní skupiny Hejtmana Ústeckého kraje k problematice těžby lithia, do níž jsou zapojeni také zástupci*kyne dotčených obcí nebo Ministerstva průmyslu a obchodu. Na jednání pracovní skupiny se opakovaně otevírají témata, která přesahují rámec jednotlivých samospráv - např. potřeba koordinovaně řešit dopravní zátěž, kompenzace obcím nebo strukturu nových pracovních míst a zajištění zaměstnanců s odpovídající kvalifikací. S postupující přípravou projektu budou zároveň nabývat na významu i další praktické otázky, například potřeba ubytování a dopravy pro nové zaměstnance.

Další výzvy pro kraj identifikovala socio-ekonomická studie, která vznikla jako podklad pro dokumentaci EIA. Upozorňuje na potřebu předcházet neúměrnému zdražování bydlení, dbát na odpovídající rozvoj veřejných služeb jako školství nebo zdravotnictví, podporovat zapojení místních firem do ekonomických aktivit souvisejících s těžbou a rozvíjet systém rekvalifikací nebo nabídku relevantních studijních oborů na školách. Vzhledem k tomu, že těžba má trvat více než 25 let a může významně ovlivnit vnímání regionu navenek, bude důležitým úkolem pro Ústecký kraj také skloubit těžbu lithia s dlouhodobými strategiemi kraje, včetně strategií zaměřených na restrukturalizaci tohoto uhelného regionu.

Restrukturalizace regionu

Ústecký kraj patří mezi regiony dosud podporované speciálním fondem Evropské unie - Operačním programem Spravedlivá transformace. Podmínkou této podpory bylo zpracování restrukturalizační strategie, která měla naznačit směr a nástroje, pomocí nichž se dosavadní uhelný region vypořádá s potřebou dekarbonizace ekonomiky. Ačkoliv zatím není známý rámec financování dekarbonizace po roce 2028, lze očekávat, že případná další podpora strukturálně znevýhodněných regionů bude opět spojená s podmínkou věrohodného a konkrétního plánu snižování emisí i závislosti na těžbě uhlí.

Samotná těžba a zpracování lithia přitom nejsou emisně neutrální, byť je uhlíčitan lithný využíván v dekarbonizaci dopravy. Přínosy spojené s jeho využitím se však nemusí projevit v samotném regionu, zejména proto, že současný projekt nezahrnuje samotnou výrobu baterií a dosud není jasné jeho navázání na konkrétní odběratele. Jak vysvětluje i zmíněná socio-ekonomická studie, těžba a zpracování lithia může kraji pomoci s řešením některých stávajících problémů, jako je ztráta pracovních míst, k dosažení celkově kladného efektu je ale potřeba aktivní přístup kraje.

Vedle transformačních strategií má Ústecký kraj také platné koncepce např. pro rozvoj cestovního ruchu nebo kulturního dědictví v regionu, jejichž součástí je i krušnohorská krajina. Dlouhodobě se také připravuje vyhlášení CHKO Krušné hory. Kraj bude muset začlenit projekt těžby lithia do širšího rámce regionálního rozvoje a existujících strategií a hledat způsoby, jak jej sladit s ochranou přírodních a kulturních hodnot území, nebo alespoň minimalizovat střety a negativní dopady.

Trh práce

Dopadová studie předpokládá, že těžba a zpracování lithia povedou ke vzniku nových "pólů zaměstnanosti" v regionu, zejména v okolí dolu v Dubí a zpracovatelského závodu v Prunéřově. Celkem by mělo vzniknout téměř 2000 stálých pracovních míst s deklarovanou mzdovou hladinou kolem 81 tisíc korun, což by z projektu udělalo jednoho z největších zaměstnavatelů v Ústeckém kraji. Analýzy ale upozorňují na to, že limitem pro Ústecký kraj je současná kvalifikační struktura, a varují před rizikem "kvalifikačního nesouladu, přetahování pracovníků a sociální polarizace, pokud nebudou dobře nastaveny rekvalifikace, vzdělávací politika a bytová/dopravní infrastruktura." Zatímco na rozvoji bydlení se mohou významně podílet i jednotlivé obce, za ostatní uvedené oblasti je odpovědný kraj.

Projekt těžby a zpracování lithia vytvoří poptávku po profesích, které jsou už nyní v regionu nedostatkové, a o které současně usilují další průmyslové zóny a tradiční průmyslové podniky. Společnosti ČEZ a Geomet plánují sice posílit spolupráci se školami v regionu, jejich cílem však logicky bude především zajištění vlastních personálních potřeb. Bez širší koordinace tak může dojít k prohlubování nedostatku kvalifikovaných pracovníků v dalších odvětvích. Ta mohou ve zvýšené míře své potřeby řešit agenturním zaměstnáváním či způsoby, které kraj nepreferuje. Ústecký kraj proto bude hrát klíčovou roli ve vyvažování těchto potřeb a především v nastavení efektivního, inkluzivního a dostupného schématu rekvalifikací.

Bydlení

Podle dopadové studie by měla současná bytová výstavba pokrýt případný příchod nových pracovních sil nebo jejich stěhování v rámci Ústeckého kraje. Identifikuje ale riziko nadměrného růstu cen nájmu a hrozící nedostatečné kapacity veřejných služeb, jako jsou školky, školy nebo zdravotnická zařízení. Studie odhaduje, že v souvislosti s novými pracovními místy vznikne potřeba přibližně 700 nových bytů, kterou bude možné uspokojit stávající výstavbou, varuje ale před efektem lokální gentrifikace. Nově přichozí zaměstnanci s regionálně nadprůměrnou

mzdou by mohli lokálně zvyšovat ceny nájmu i v oblastech tradičně obývaných lidmi s nižšími příjmy, a tím pro ně omezovat dostupnost (zejména nájemního) bydlení v lokalitě. Takový vývoj je pravděpodobný především v bezprostřední blízkosti dolu a zpracovatelského závodu. Kraj by tuto situaci měl průběžně monitorovat a včasnými opatřeními předcházet sociálnímu vyloučení.

Doprava

V oblasti dopravy budou nejvýznamnější opatření spojená s logistikou mezi dolem a zpracovatelským závodem, z nichž část může být efektivně vyřešena přímo v procesu EIA. Už v této fázi je ale patrné, že některá potřebná opatření budou vyžadovat zapojení třetích stran a nelze je v posuzování dopadů na životní prostředí účinně ošetřit. Bude je tedy mimo jiné aktivně řešit právě Ústecký kraj. Například se jedná o případnou elektrifikaci železniční tratě mezi Oldřichovem u Duchcova a areálem překladiště, která by výrazně snížila hlukovou zátěž z dopravy. Takové opatření však vyžaduje součinnost Správy železnic a případně i státu z hlediska financování investice. Socio-ekonomická studie dále ukázala, že v souvislosti s těžbou a zpracováním lithia dojde k navýšení dopravní zátěže spojené s přepravou pracujících především na páteřních komunikacích I/8, I/13 a I/27, kde opět není vyloučená potřeba dalších opatření, jejichž iniciátorem nebo koordinátorem by musel být právě kraj.

Informace a návody k řešení problémů

Už první fáze přípravy projektu těžby a zpracování lithia ukázaly, jak potřebná je transparentní komunikace a smysluplné zapojení veřejnosti do plánovaných aktivit. Obojí je přitom klíčové pro budování vzájemné důvěry. Projekt bude v některých případech posuzován jako činnost ve veřejném zájmu a byl také opakovaně podpořen z veřejných prostředků. Požadavek veřejnosti na širokou dostupnost informací je proto zcela legitimní. To se týká nejen samotného postupu přípravy projektu, ale také údajů o jeho provozu a dopadech na životní prostředí či veřejné zdraví. Kraj by měl tyto požadavky nejen podporovat, ale sám jít aktivně příkladem, například transparentně zohlednit specifika nových provozů ve svých systémech krizového řízení, v nastavení spolupráce s hygienickými stanicemi, Českým hydrometeorologickým ústavem apod. Aktivní přístup kraje v tom, aby zejména obyvatelé nejvíce dotčených lokalit měli přístup k informacím o reálných dopadech těžebních a souvisejících aktivit a o tom, jak budou řešené případné problémy, je zásadní pro dlouhodobou důvěryhodnost celého projektu.

Dodatečný rozvoj území

Již během projednávání aktualizace Zásad územního rozvoje vznesly některé obce požadavek na kompenzace širších následků spojených s těžbou lithia. Tyto kompenzace je nutné oddělit jak od kompenzačních opatření stanovených v podmínkách závazného stanoviska EIA, tak od případných nároků na náhradu škody podle soukromého práva. Jde v podstatě o požadavek na dodatečné finanční zdroje, které by podpořily rozvoj území nebo pomohly řešit zvýšenou zátěž spojenou s realizací projektu. Přestože na takovou formu podpory neexistuje právní nárok, lze očekávat, že bude i nadále předmětem veřejné debaty. Potřeba řešit širší přínosy projektu pro dotčené území byla ostatně do určité míry předjímana už v Memorandu uzavřeném mezi krajem a společnostmi ČEZ a Geomet. Vzhledem k tomu, jak nízká finanční částka případně kraji v rámci přerozdělení úhrad z vydobytých nerostů, které navíc nepřinášejí žádný přímý příjem pro řadu dotčených obcí, je nepravděpodobné, že by právě tento nástroj mohl být zdrojem financí pro dodatečný rozvoj území či garanční fondy. Kraj tak bude muset vyjednávat o jiné formě podpory zejména s Ministerstvem průmyslu a obchodu a Ministerstvem pro místní rozvoj.

Závěr

Projekt těžby lithia je zatím v počátcích povoloovacího procesu, už teď je ale zřejmé, že jeho případná realizace vystaví Ústecký kraj novým náročným výzvám. Jde přitom o kraj, který se dlouhodobě vyrovnává s vyšší strukturální zátěží danou historicky těžbou a využíváním uhlí. Nově k tomu přibudou také výzvy spojené s potřebou koordinace doprovodných aktivit v území, v oblasti trhu práce, vzdělávání, bydlení nebo dopravy.

Ve své současné podobě ale projekt těžby nepřináší kraji dodatečné finanční prostředky, ze kterých by bylo možné financovat potřebné aktivity. Další finanční nároky by pak vyplývaly z požadavků na kompenzace zaměřené na rozvoj území v obcích přímo dotčených potenciální těžbou, které ale mohou hrát významnou roli v tom, nakolik je projekt těžby přijímán veřejností.

V neposlední řadě je role kraje klíčová v zajištění transparentního informování a možnosti smysluplného zapojení veřejnosti do spolurozhodování o rozvoji místa, kde žijí. Role kraje by neměla končit se schválením aktualizace Zásad územního rozvoje, kraj by měl proaktivně komunikovat o navazujících plánech na zvládnutí výše uvedených výzev jak s vlastními občany, tak směrem ke státu, investorovi i třetím stranám.

Zdroje

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta (2025): Hodnocení socioekonomických dopadů těžby a zpracování rud z ložiska Cínovec. Závěrečná zpráva.

https://portal.cenia.cz/eiasea/detail/EIA_MZP536?lang=cs

Ústecký kraj: Zápisy z jednání Pracovní skupiny Hejtmána Ústeckého kraje k problematice těžby lithia.

<https://www.kr-ustecky.cz/pracovni-skupina-hejtmana-usteckeho-kraje-k-problematice-tezby-lithia>

Ústecký kraj, ČEZ, Geomet (2022): Memorandum o porozumění při transformaci Ústeckého kraje.

<https://www.kr-ustecky.cz/file/2325703>

Ústecký kraj (2024): Strategický rámec hospodářské restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje.

https://www.rskuk.cz/wp-content/uploads/Aktualizace-Strategickeho-ramce-2024_2-1.pdf

Centrum pro dopravu a energetiku již více než dvacet let přináší expertní pohled na energetickou transformaci ohleduplnou k lidem i klimatu. Prosazuje ambiciózní a spravedlivou klimatickou politiku. monitoruje využívání veřejných financí a spolupracujeme s veřejnou správou, byznysem i akademickou sférou.

www.cde-org.cz

Červen 2026

Autorka: Heda Čepelová, heda.cepelova@cde-org.cz |